

Utbildningsutskottets betänkande

1978/79: 1

med anledning av motioner om bättre skolmiljö för barn med allergiska besvär

Motionerna

1977/78: 263 av Margareta Andrén (fp) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen utarbetar ett tillägg till § 25 a, andra stycket, skollagen, i syfte att frambålla att skolhälsovården åläggs skyldighet att verka för lämpliga skolmiljöer för barn med allergiska anlag och besvär,

1977/78: 354 av John Johnsson m. fl. (s) vari — med hänvisning till vad som anförts i den till socialutskottet remitterade motionen 1977/78: 292 — yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer att skolöverstyrelsen ges i uppdrag att utfärda anvisningar i enlighet med vad som anförts i motionen 1977/78: 292.

Enligt vad som anförts i den sistnämnda motionen bör skolöverstyrelsen, socialstyrelsen och arbetarskyddsverket ”ges i uppdrag att utfärda anvisningar om att heltäckningsmattor inte får inläggas eller användas i lokaler, där verksamhet bedrivs som står under nämnda myndigheters och verks tillsyn och där sådana mattor kan vålla besvär för känsliga personer som genom författning, arbete eller eljest är tvingade att vistas i nämnda lokaler”.

Skollagen

Enligt riksdagens beslut (prop. 1977/78: 85, UbU 1977/78: 21, rskr 1977/78: 260) har 25 a § skollagen (1962: 319) fr. o. m. den 1 juli 1978 följande lydelse:

Grundskolan omfattar skolhälsovård.

Skolhälsovården har till ändamål att följa elevernas utveckling, bevara och förbättra deras själsliga och kroppsliga hälsa och verka för sunda levnadsvanor hos dem. Den skall främst vara av förebyggande natur.

Nyinskriven elev i grundskolan skall läkarundersökas i början av läsåret och därefter fram till och med årskurs 8 minst två gånger.

Utöver vad som följer av tredje stycket skall sådan elev i grundskolan som företer brister i hälsotillståndet läkarundersökas så ofta skolläkaren finner det behövt. Undersökning skall även ske av elev som personal vid grundskolan eller föräldrarna särskilt hänvisat till skolläkaren.

Det åligger elev i grundskolan att låta sig undersökas i fall som avses i tredje och fjärde styckena.

Elev i grundskolan har rätt att bli läkarundersökt, om han begär det hos skolläkare eller skolsköterska. Elev har även i övrigt rätt att anlita skolhälsovården. All skolhälsovård skall vara kostnadsfri för eleven.

Kommun får besluta att uppgifter som enligt denna paragraf ankomma på kommunen i stället skola fullgöras av landstingskommun. Detta får dock ske, endast om landstingskommunen har åtagit sig att fullgöra uppgifterna.

Skolöverstyrelsens anvisningar (SÖ 1972-04-26) angående elever som lider av allergi

Allergisk sjukdom förekommer hos några elever i varje klass. Åkomman yttrar sig i form av bl. a. astma, allergisk snuva, allergisk ögoninflammation, eksem och nässelutslag.

Sjukdomsyttningarna förvärras hos eleven när denne utsätts för de ämnen som framkallar allergin. De vanligaste allergiframkallande ämnena kan indelas i tre grupper:

- Inandningsallergin orsakad av stoff från pälsdjur, damm, mögel, frömjöl (bl. a. björk, gräs), starkt doftande ämnen.
- Födoämnesallergin orsakad av fisk, ärtor, nötter.
- Kontaktallergin orsakad av kosmetika, tvättmedel, färgämnen, metaller.

Följande bör beaktas av alla befattningshavare inom skolväsendet.

Klassföreståndaren bör vid läsårets början ta reda på vilka barn i klassen som har eller haft allergiska symtom och hur de yttrar sig.

Pälsdjursöverkänsliga elever bör vid behov placeras så långt bort som möjligt från elever som sysslar med sådana djur på fritid. Dessa elever bör ej heller i undervisningssyfte konfronteras med pälsdjur.

Damm- och mögelöverkänsliga elever kan få symtom i otillräckligt städade skollokaler.

Frömjölsöverkänsliga elever har ofta årstidsbundna symtom. Frömjölbärande växter bör undvikas i skollokaler som besöks av många elever. Finns en frömjölsöverkänslig elev i klassen bör allergiframkallande växter ej tas med till klassrummet i undervisningssyfte. Utomhusvistelse kan under mars—september vara olämplig för dessa elever vilka i sådan undervisningssituation bör få ersättande verksamhet inomhus.

Man bör också komma ihåg att det finns elever som besväras av doft från parfym, blommor, granris och lösningsmedel. Temperatur- och luftfuktighetsvariationer samt igångsättning av fysisk aktivitet kan också framkalla allergiska sjukdomsyttningar, främst astma.

Födoämnesöverkänsliga elever bör uppmanas att till skolhälsovården lämna av förälder utfärdad skriftlig uppgift på vilka födoämnen de ej tål. En del elever får allergiska symtom enbart av t. ex. fisklukt och skall därför ej vistas i skollokal där man tillagar eller på annat sätt hanterar fisk.

Kontaktallergierna har mindre betydelse från miljösynpunkt inom skolan men innebär en viss inskränkning för elever vid t. ex. yrkesval.

Allergiska barn är oftare sjuka än icke allergiska barn. Deras besvär är energikrävande och förorsakar trötthet. Av erfarenhet vet man också att dessa barn ofta låtsas vara friskare än de är.

Alla i skolan uppmanas att beakta dessa barns problem och medverka till en för dem gynnsam miljö.

Remissyttranden

Yttranden över motionsyrkandena har inhämtats från socialstyrelsen, byggnadsstyrelsen, skolöverstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet och Riksförbundet mot allergi. Byggnadsstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen och Landstingsförbundet har begränsat sina yttranden till frågan om användningen av heltäckningsmattor.

Angående skollagen

Socialstyrelsen anser att det redan genom skollagen och skolöverstyrelsens anvisningar i ämnet är sört för att barn med allergi skall få sina särskilda behov beaktade. Att härutöver framhålla just de allergiska barnens problem framför barn med andra problem kan, framhåller styrelsen, från allmän synpunkt anses vara tveksamt eftersom det även finns en rad andra sjukdomstillstånd som måste ägnas lika stor uppmärksamhet.

Skolöverstyrelsen (SÖ) erinrar om den vid riksmötet 1977/78 beslutade ändringen av 25 a § i skollagen och påpekar att skolhälsovården också har ett ansvar för miljöfrågor. SÖ anför vidare följande.

SÖ kommer i höst att påbörja arbetet med anvisningar till ny lagtext och skolförordningstext. Därvid kommer SÖ att utgå ifrån skolhälsovårdsutredningens förslag. Det kan nämnas att anvisningarna kommer att ta upp och understryka behovet av information till skolledning och lärare om handikappfrågor, däri inbegripet allergi, liksom samarbetet för omsorg om eleverna. Det ökade behovet av medverkan i hälsoupplysning/undervisning kommer att framhållas. Hygienfrågorna intar därvid en stor plats.

Elevernas skolmiljö, den lokalhygieniska liksom också den psykiska, är en komplicerad fråga med många inblandade ansvariga parter inom kommunens olika sektorer och även nivåer.

SÖ är sålunda av den meningen att det tillägg till lagtexten som förelås i motionen ej kan ha åsyftad verkan. Däremot bör samverkansfrågorna aktualiseras och effektiviseras. SÖ förutsätter att samverkansfrågorna kommer att behandlas i den utredning som statsrådet Troedsson beslutat att genomföra, nämligen "Kartläggning av samhällets insatser för barn med allergiska anlag och besvär".

Svenska kommunförbundets styrelse redovisar att ett nytt städssystem håller på att införas i landets kommuner, vilket innebär bl. a. nya städ-

metoder och nya redskap. En städstandard som svarar mot högt ställda krav kan erhållas utan den i motionen föreslagna lagändringen.

Riksförbundet mot allergi (RmA) tillstyrker bifall till motionen 1977/78: 263. RmA framhåller att det bör vara en självklarhet att barn med olika handikapp skall beredas tillfälle till integrerad undervisning. Det är därför ett absolut krav att skolmiljön är utformad så att inga barn på grund av miljön hindras att delta i undervisningen. RmA anför vidare följande.

Skolmiljön är i dag långt ifrån tillfredsställande ur allergibarnens synpunkt. Detta har till följd att de tvingas till upprepade frånvaro från undervisningen på grund av akuta allergibesvär. Detta medför mycket lidande för dem. Försämrade betyg på grund av stor frånvaro ger dem också en sämre start i livet än som motsvarar deras begåvningsförutsättningar. Deras sjukfrånvaro medför givetvis också ökade utgifter för samhället på grund av deras vårdbehov såväl av den allmänna sjukvården som i hemmet.

Eftersom de allergiska reaktionerna i så stor utsträckning är miljöbetingade kan en rationell anpassning av miljön efter allergibarnens behov, dvs. en sanerad miljö, medföra en väsentlig reduktion av deras frånvaro.

Även om uppgiften ur principiell synpunkt är ointressant vill vi dock framhålla att det här gäller en mycket stor grupp bland skolbarnen, då ca 15 % av barnen är allergibarn. Vi vill härvid hänvisa till docent Max Kjellmans undersökning bland samtliga 7-åringar i Linköping (Ak. avh. Linköping 1976), av vilken framgår att drygt 15 % är drabbade av en eller flera allergisjukdomar.

Avgörande för utformningen av en sanerad skolmiljö är framför allt valet av material i samtliga skollokaler samt val av städmetoder.

RmA vill också hänvisa till arbetsmiljölagen, som träder i kraft 1978-07-01, vilken även omfattar elever från grundskolans 7:e årskurs. Beträffande elever i årskurserna 1 t. o. m. 6 fordras en komplettering av 25 a § skollagen med bestämmelser överensstämmande med arbetsmiljölagstiftningens.

Angående heltäckningsmattor

Socialstyrelsen har sedan en tid haft uppmärksamheten riktad på de medicinsk-hygieniska riskerna med heltäckande mattor bl. a. ur allergologisk synvinkel. Styrelsen har utarbetat förslag till rekommendationer som avses bli publicerade i skriftserien *Socialstyrelsen anser*. Styrelsen räknar med att avsluta arbetet med rekommendationerna så att dessa kan publiceras under hösten 1978. Nu föreliggande förslag innefattar en rekommendation att i framtiden inte använda heltäckande mattor i vissa offentliga lokaler bl. a. förskolor, skolor etc.

Sedan 1973 har *byggnadsstyrelsen* en intern föreskrift som reglerar förekomst av heltäckande textilmattor i byggnader som förvaltas av verket. Sådan golvbeläggning får endast förekomma som hjälpmedel vid

akustisk behandling t. ex. i sammanträdesrum, bibliotek, telefonväxlarum och liknande lokaler. Skälen för denna restriktion är höga städ- och underhållskostnader, eventuell risk för allergibesvär samt försämrad framkomlighet för rullstolsbundna. Ett förbud mot användande av heltäckningsmattor vore olämpligt med tanke på materialets användbarhet bl. a. vid akustisk behandling av vissa utrymmen i offentliga lokaler, framhåller byggnadsstyrelsen.

Skolöverstyrelsen framhåller att de erfarenheter av heltäckningsmattor som kommit till SÖ:s kännedom från pedagogisk synpunkt varit positiva. SÖ anför vidare följande.

I motionen anges att 10—15 % av skolbarnen lider av allergi i olika former. Den angivna frekvensen finns, så långt SÖ känner till, inte bekräftad i någon utredning. Än mindre har någon utredning visat hur stor del som lider av allergier orsakade av heltäckningsmattor.

Omgivningshygieniska avdelningens vid statens naturvårdsverk utredning "Medicinsk-hygieniska synpunkter på heltäckande syntetiska textilmattor i inomhusmiljö" visar inte sådana i detta sammanhang negativa egenskaper hos syntetiska heltäckningsmattor att de enligt SÖ:s mening kan förbjudas i skollokaler.

För lärare och elever med andra handikapp, t. ex. hörselskador, underlättar heltäckningsmattan i hög grad verksamheten.

Med ovanstående skäl och tills andra utredningar ger underbyggda och vägande motiv för annat kan SÖ ej tillstyrka förslaget om att förbjuda heltäckande syntetiska textilmattor i skolan.

För närvarande finns det enligt *arbetarskyddsstyrelsens* bedömning inte tillräckligt underlag för ett generellt förbud mot heltäckningsmattor. Användningen av sådana i arbetslokaler har emellertid förorsakat klagomål till arbetarskyddsverket bl. a. från skyddskommittéer. Problem med allergier, statisk elektricitet och städning har påtalats. Styrelsen anser att heltäckningsmattor bör undvikas i lokaler där de inte medför påtagliga fördelar genom att de är bullerdämpande, halkfria och värmeisolerande. I synnerhet bör de undvikas i lokaler där nedsmutsningsrisken är betydande och som är svårstädade.

Svenska kommunförbundets styrelse framhåller att sambandet mellan användning av textila heltäckningsmattor och allergier inte synes vara tillfredsställande klarlagt. En forskningsinsats bör göras för att slutligt fastställa om sådant samband föreligger.

Styrelsen påpekar att hänsyn också bör tas till exempelvis de hörselskadades situation samt de arbetsmiljömässiga effekter den textila heltäckningsmattan har. En lösning bör kunna åstadkommas utan ett direkt förbud, bl. a. genom en noggrann planering av det enskilda objektet och riktigt avvägda rengöringsinsatser.

Landstingsförbundets yttrande är begränsat till frågan om textila heltäckningsmattor i landstingets vårdinstitutioner.

Riksförbundet mot allergi (RmA) anser att användningen av heltäckningsmattor i skollokaler bör förbjudas då de är en av de bidragande orsakerna till allergisjukas ofta återkommande sjukdomsperioder. Förbundet framhåller att det enligt akustisk expertis framför allt är tak- och väggbeklädnadsmaterial som är avgörande för lokalers akustiska förhållanden.

Utskottet

Under allmänna motionstiden vid riksmötet 1977/78 har väckts ett antal motioner i frågan om allergisjukdomarna och med dem förknippade problem. Två av motionerna har remitterats till utbildningsutskottet, nämligen motionen 1977/78: 263 som gäller ändring av skollagen och motionen 1977/78: 354 som gäller användningen av heltäckningsmattor i skollokaler. De övriga motionerna har remitterats till socialutskottet, som senare under innevarande riksmöte kommer att framföra sina förslag till riksdagens ställningstagande med anledning av yrkandena i motionerna 1977/78: 292, 1977/78: 441, 1977/78: 626 och 1977/78: 1112.

Som framgår av den tidigare redovisningen har utbildningsutskottet inhämtat yttranden över motionerna 1977/78: 263 och 1977/78: 354 från socialstyrelsen, byggnadsstyrelsen, skolöverstyrelsen, arbetskyddsstyrelsen, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet och Riksförbundet mot allergi.

Vad först beträffar motionen 1977/78: 263 yrkas i denna sådant tillägg till 25 a § i skollagen (1962: 319, ändrad senast 1978: 294) att i lagen direkt utsägs att skolhälsovården har skyldighet att verka för lämpliga skolmiljöer för barn med allergiska anlag och besvär. Socialstyrelsen anser det från allmän synpunkt tveksamt att i skollagen framhålla just de allergiska barnen framför barn med andra problem och sjukdomstillstånd och som måste ägnas lika stor uppmärksamhet. Inte heller skolöverstyrelsen anser att tillägget bör göras. Överstyrelsen kommer att utfärda anvisningar till lagtexten i dess lydelse fr. o. m. den 1 juli 1978 enligt riksdagens under våren fattade beslut om skolhälsovården (prop. 1977/78: 85, UbU 1977/78: 21, rskr 1977/78: 260).

I motionen 1977/78: 292, till vilken motionen 1977/78: 354 hänvisar, anförs att det är en brist i gällande bestämmelser att barn och andra inte skyddas mot de risker som heltäckningsmattor innebär. De medicinsk-hygieniska riskerna med heltäckande mattor bl. a. ur allergologisk synvinkel har, som framgår av socialstyrelsens yttrande, resulterat i ett förslag till rekommendation som avses bli publicerad i skriftserien Socialstyrelsen anser. Det föreliggande förslaget, som remissbehandlas, innefattar en rekommendation att inte använda heltäckande mattor i vissa offentliga lokaler, bl. a. förskolor och skolor.

Inom socialdepartementet pågår i enlighet med beslut den 1 juni 1978, dvs. sedan motionerna väcktes, en kartläggning av samhällets nuvarande och planerade insatser för barn med allergiska anlag och besvär. Därvid skall även redovisas vilka åtgärder som med dagens resursinsatser kan förbättra samhällets omsorg om allergiska barn, t. ex. genom bättre samordning av insatserna från landstingskommuner och primärkommuner. Samråd skall fortlöpande ske med bl. a. socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, kommun- och landstingsförbunden samt Riksförbundet mot allergi.

Mot bakgrund av vad utskottet sålunda anfört anser utskottet att motionerna 1977/78: 263 och 1977/78: 354 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande ändring av skollagen avslår motionen 1977/78: 263,
2. att riksdagen beträffande användningen av heltäckningsmattor i skollokaler avslår motionen 1977/78: 354.

Stockholm den 10 oktober 1978

På utbildningsutskottets vägnar

STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Stig Alemyr (s), Claes Elmstedt (c), Ove Nordstrandh (m), Bengt Wiklund (s), Sven Johansson (c), Lars Gustafsson (s), Linnea Hörlén (fp), Roland Sundgren (s), Gösta Karlsson (c), Helge Hagberg (s), Hans Nyhage (m), Lennart Bladh (s), Christina Rogestam (c), Torsten Karlsson (s) och Jörgen Ullenhag (fp).

